

Проф. др Слободан И. Панов

Правни факултет Универзитета у Београду

ПРАВО, ТРАДИЦИЈА И ПРОМЕНЕ – РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА: ДИМЕНЗИЈА ПРАКСЕ ИДЕНТИТЕТСКОГ ПРЕОБРАЖАЈА СРБИЈЕ

У раду се говори о дијалектици као сталној особини живота и права, о религијском значењу термина промене идентитета и о честом историјском искуству правне инволуције. Аутор анализира и примере тумачења и примене равноправности. Констатује се редукција аспеката анализе појма равноправности гендера/полова, и одсуство анализе равноправности унутар полова: равноправности људи и народа.

Кључне речи: Равноправност гендера-полова; Конзервативно–модерно.

*

* *

Право је део духовности¹ (без еснафске занесености казано, не баш најузвишенији део духовности) и егзистенцијални моментум (активи-

¹ Слободан Панов, *panov@ius.bg.ac.rs*.

Рад је у оквиру Пројекта Правног факултета Универзитета у Београду Идентитетски преображај Србије.

¹ Право се дефинише и као *ars libertatis*, вид. К. Чавошки, *Право као умеће слободе*, Београд.

Занимљива је евиденција да право у својој етиологији и у доминантном резону није симбол суште духовности. Та несимболичност је двострука: етиолошки и у модусу реализације. Конкретно, у стилизацији хиперболе сажетка, право има своју узрочност постојања ради регулисања, углавном, свакодневних и једноставних животних потреба, потреба социјалне комуникације и хармонизације: обезбеђивања средстава за живот, куповине потрештина, питање власништва *inter vivos* и *mortis causa*, заштите живота као вредности не и његовог смисла и других духовних димензија... У својој реализацији, у свом модусу релевантног нивоа и тема, право подразумева релевантност околности и чињеница које су спољне, видљиве, површне, лак(ш)е за евиденцију... Најчешће, за право није релевантан хоризонт унутрашњег чињеничног стања (намера, ди-

рање овог моментума не буди баш еудајмоничне конотације. Срећнији је живот, по правилу, у одсуству правног искуства и у јавноправним дисциплинама и, доминантно, у приватноправном титуларству, од *de cuius*-а и *ненасмејаног* наследника, оштећеног па и до штетника...). Ова пропедеутика је нужна да би се евидентирала једноставна чињеница, да присуство и вибрација филозофије статике и динамике јесте суштаство живота (личног и саборног). Ово неизбежно, неотклоњиво било/ пулс присуство супстанцијалности и вибрација филозофије статике и динамике је суштаство и живота права (личног и саборног).²

намика или статика смисла), већ спознаја, регистар *пауперизоване збиље*: конкретног телесног покрета. Рецимо, ако неко свој физикус, своју „телесност“, своју дефиницију физичког бића лоцира на пешачки прелаз приликом преласка улице, правно је неважно да ли је тај прелазак улице учињен са филозофским ставом пешака који се диве тој правној норми или који такву норму сматра крајње лошом...

Увек има изузетака. Рецимо, ако једно физичко лице, ван оправдавајућих службених контаката, наноси телесне повреде шутирањем у главу, уз ћутање надлежног правног чимбеника, то се правно санкционише, као и када се узме туђа слика, рецимо Лубарде, Коњевића, или туђа фотеља. То се у праву означава као кривично дело наношење телесне повреде или крађа. Постоји изузетак: то није кривично дело ако је то учињено почетком београдске јесени а крајем 2000. године.

Овај пауперизован опсег правне референтности се често нетачно одражава у специфичној семантици, терминолошком избору за поступање по наредби, не молби, закона. Скоро сви, изузев нестандартних „мислитеља“, говоре да неко *крши* закон (најнеписменија језичка стилизација, узгред и физички немогућа – предлог за кућни експеримент: узети текст било ког закона и покушати са његовим кршењем) или да закон треба да се *поштује*. Рекли смо већ да је за право небитан мотив и скица душевног стања правног субјекта *глед*е законске заповести. За право је једино релевантно, а стилски једино тачно, захтевати да се закон *примењује* без обзира на (не)дивинизацију означеног правног субјекта, разлог или степен филозофског ентузијазма приликом те примене.

Занимљиво је овде констатовати једну фину илустрацију ове разлике поређењем стилизација у Старом и у Новом завету.

У Старом завету Господ вели да прељубу чини ко *погледа* другу жену (поглед је покрет ока, специфични телесни акт/покрет). Каже се у светоотачкој литератури да је у Старом завету Бог судија. У Новом завету је разлика *суптилна* (знање подразумева управо евиденцију посебности, невидљивих а битних/пресудних разлика): прељубу чини ко *помисли* на другу жену. Зато се у светоотачкој литератури запажа да је Бог у Новом завету лекар греховних људских душа, вид. С. Викторович Троицки, *Црквено право*, Београд 2011, 29.

Корисна спознаја: у својој Истости, Бог је и лекар и судија.

² У поговору књиге Виљхема Рајха, Душан Макавејев цитира мисао једног студента о још једној космичности живота и његове мистериозности, свеобухватности давнина и новума сазнавања. Тамо пише да за сваку тврдњу, живот може да понуди чињеницу. Ипак, ако разликујемо чињеницу и истину, онда знамо да је истина духовни мукотрпни и вјековечити напор талентованог и неуморног сазнаваоца, духовни мозаик чињеница које су сразмерно, с-разумом, у тачној мери хармонизоване до стања непорецивости, како би то рекао чувени професор књижевности Никола Милошевић.

Свети Николај Велимировић запажа „чудноватост речи Истина која говори о Ономе који је увек исти. Ја сам Онај који је јесам – 2 Мојс. 3, 14“, вид. Свети Владика Николај, *Касијана, наука о Хришћанском појимању љубави*, Духовни луг, Крагујевац 2017, 29.

Истина, као сразмерни духовни мозаик чињеница, мозаик хармонизован до непорецивости, заповеда да констатујемо да то двојство није шизофренично. Искуство и логика у свом савезу подсећају да право, као и живот, заповеда да је корисна и традиција због сталности, предвидљивости, избегавања аномије – намерне конфузије моралне свести и правне неефикасности, сигурности, извесности етичког³ садржаја, пројекција и перспекција, а да је несталност корисна и због уважавања меандрирања живота. Та неуспаваност и будност за новум је корисна. Парадоксалност живота је видљива и у овом духовном детаљу: некада иновираност значи само боље, тачније откривање/спознавање вјековечитости. Рецимо, сунце није илустрација модерности, сунце је надвремено, отпорно на социјални модернизам. Наука ипак новим сазнањима може да појасни или потврди ту немодерност сунца. Исто важи и за социјалне епифеномене Сунца, не само метафорично казано: слобода, правда/равноправност јесу вјековечите вредности племенитих/врлих, али је спектар њихове дефиниције и реализације скоро космички различит.

Свет није једнобојан, књижевност није само *Песма над песмама*, једном идејом се свет не може објаснити... Закон енантиодромије, мирење супротности важи, можда или скоро, као природни закон.

У стилу нередукване сажетости речено, традиција/конзервативно и модерно јесу два аргументацијска топоса са различитим атрибуцијама. Конзервативно јесте очување истине у бурама повести, укорјењеност у врлини, сохрањеније/очување/конзервирање вечито/надвремено вредног, суштаство, племенита неизбежност, печат Божијег, одраз установе⁴ као воље Творца, безпаузна спектаза – напредовање ка пуноћи Божије благодати.

С друге стране, а у манихејској истости, у диглосији, модерно је ефемерно, по семантичкој логици временски пролазно,⁵ неизбежно,

³ Етика може да прерасте у револуцију и то је једини и највиши њен историјски смисао. Блох је о Кантовом категоричком императиву говорио да је његова морална делотворност могућа само у бескласном друштву, вид. М. Кангра, *Етика или револуција – прилог самоосвјешћивања комунистичке револуције*, Београд 1983, 23–24.

⁴ Проф. Сергије Троицки разликује брак као колегијум и установу: брак је, у својој људској, почетној, површној, изложбеној, слабашној аутономној верзији – колегија, док је у својој Божјој, онтолошкој, вишој, суштаственој, циљној верзији/суштини – установа, С. И. Панов, *Духовни и световни брак у Србији*, Београд 2013, фус. 477.

⁵ Неке вредности нису преклузивне: *Сам си испрљао, сам ћеш да чистиш; Буди одличан ученик; Не туците децу јер батине ометају њихов развој и кваре карактер; Децо, домаће задатке радите сами; Часови цртања и музике подижу ниво културе сваког ученика; Немој никад лагати; Волите књиге јер су оне извор знања; Размажен од самог детињства, сад је одрасла будала. Што посејеш, то и жњеш*, вид. Russia beyond, „Сликовито васпитање: Совјетски постери од којих би и данашња деца могла много тога да науче“, 29. мај 2019.

тужно и весело, преклузивно, увек а и чешће заслужено непамтљиво, печат греховне гордости палог, одраз логике колегије као ентитета коју гради аутономија а не теономија... Тој суштинској дихотомији традиционалног и модерног одговара дисонантност духовне лепоте⁶ као невидљиве дејствујуће победоносне силе и телесне лепоте као привида, као очигледне „ђаволске привлачности“ која води у популарну демократску нигдину/масовно пост/модерно ништавило,⁷ у време злог савеза нерепрезентативности врлине истине и искључивости профитне ползе,⁸ у време постистине, како то пева Чарлс Симић.

Са аспекта каквоће и капацитета воље, па и категоричности моралног императива, конзервативно претпоставља и племениту аутономност у избору теономије као радосне есхатологије човека у његовој личносној равни и у равни саборности, спасоносна стаза до целомудрене духовне радости.⁹ По теолошкој сколастици, хетерономија је хадска, аутономија је слабашна уз аподиктичност спознаје о елегичном лимиту и привиду, монизам трагике узлета, замаха и трајања тзв. слободе воље, а есхатолошки спас је у теономији, ужежености, укореежености и безпаузниости/сталности врлине. Парадоксално је, на почетку сазнавања,¹⁰ да модер-

⁶ Лепота своје порекло и смисао/вредност има у етичкој, а не (само) у естетској равни. У површној, нетачној спознаји, лепота је, греховном и нестрпљивом човеку, само сигнал, само позив за истраживање, а лепота је у својој јединој вредности, заправо синоним доброте, означавање титулара врлине.

Тело човечије је возило душе, па зато Бог брине о њему. Богу ни најодвратније тело није нелепо, а привлачна тела најлепша, вид. Свети Владика Николај, *Касијана, наука о Хришћанском појимању љубави*, Духовни луг, Крагујевац 2017, 48.

⁷ Персонализам Н. Берђајева не признаје личност без личне судбине. Објективизација је непријатељска према личности. Универзално се налази у индивидуалном, у личности, а универзално није опште него конкретно, *личност је универзална*. Томас Молнар у делу *Либерална хегемонија* каже да либерално друштво данас производи тип човека који има потрошачку сомнамбулост и баналну униформност; у филозофији ствара номинализам, тежњу да се човек лиши сваке колективне одреднице да би био спреман за униформно, глобално тржиште; десакрализацију оног што је очувало архетип хуманитета, али сакрализацију лобија, медија, тржишта симулирањем потрошачких потреба. Непријатељ либерализма је онај ко је очувао димензију људскости. Идеални глобални свет је пирамидални логор с малим бројем на врху и свим осталим које ће на окупу да држе логорска задовољства. Да би се тај идеал остварио, потребно је уклонити традиционализам, посебно традиционално право, вид. Ж. Симић, *Преображаји тоталитарне свести, пролегомена за социологију сазнања*, Културно-просветна заједница Београда, Београд 2006, 261–265, 456, 466–470.

⁸ О лакољубивости као владајућег начина мишљења, о савезу глупости и бахатог незнања и политичке коректности, о Чомском, Пинтеру, Хандкеу, Дарио Фоу... – борцима против глобалне лажи вид. М. Данојлић, „Моћ светске лажи“, *Печат* 596/2019, 68.

⁹ Целомудреност као свеопшност врлина, вид. Свети Јован Лествичник, *Лествица*, Хиландар 2003, 100 и даље.

¹⁰ Најнепосреднија креација човека – људско друштво је најнепознатије подручје, вид. Ф. Енгелс, К. Маркс, *Света породица*, Београд 1964, предговор П. Враничког.

ност, јесте или може да буде или је то у доминантној повесној реализацији, поље или феномен који је сиромашнији у истинској, недекларативној слободи избора. Привид је да модерност увећава, *ipso facto*, слободу избора. Овај опасни привид, ако то већ није плеоназам, има своју узрочност у вековном искуству/искушењу снаге малигности инфлуенце друштвеног социјалног диктата. Тај социјални диктат, у транспарентној или суптилнијој форми, може да се карикатурално мења променом господара, што поништава свако етичко¹¹ господство овог социјално хармонизованог трансвестита, етаблираних, „успешних“ чланова оркестра модерног диригента. Песимизам се увећава када се диктатура манира, социјалне подобности „уздигне“ до интересубјективне интериоризоване алијенације од врлине. Пароксизам је када страх за комфор и маниризам конформизма несезања врлине у модерној транзицији постане искрени савезник љубави према мржњи и доминацији¹², себелубља и среброљубља¹³ и карикатуралне¹⁴ гордости и самотитулисане „изузетности“.

Prima facie, модерности је иманентна слобода избора, начело слободе воље. Ипак, по логици термина *prima facie*, нужно је отклонити тај почетни привид и одагнати заблуду првог утиска. Логика истине је да она није за духовно лење који се задовоље почетним утиском, без храбрости, талента и неуморности да трагају за истином. Истина, као и друге врлине, је недоступна за брзо и лако уморене путнике корачања ка сазнању. Чак и почетна слутња тачног сазнања подразумева и богатство и олује доживљаја попут Одисеја који у океану невоља иде својој кући, свом духовном спокоју.

Зато је конзервативно, упркос модерном вербалном означању, химна слободе и савесног савезништва врлини. Ознака традиционалног за-

¹¹ На примеру А. Дирера се види социјално дефинисан полни простор где се и част и социјални престиж повезује са мушкошћу (или тзв. част Л. Б. Џонсона, председника САД који је поводом традиционалног ослобађања у вијетнамском рату рекао *Не само да сам сје... Хо Ши Мина, него сам му одсекао ђо...*, тј. Себастијана како би рекао Светислав Бас..., препев ове дипломатске финоће – С. П.). О полиморфној мушкости, о човеку који губи карактер јер кородира, о прилагођавању на брзо променљиве социокултуралне контексте..., вид. В. Шмале, *Историја мушкости у Европи (1450–2000)*, Београд 2011, 91 и даље, 269–285 и даље.

¹² Неприметна је доза доминације која је опозит равноправности, да су жене најснажнија бића на свету, каже, Зозибини Тунзимис, мис универзума и шампион/ка равноправности, вид. *BBC news*, Данас, 9.12.2019. Иако и очеви имају право да користе одсуство након рођења детета, само је 6 % Јапанаца искористило то право јер су их компаније, очекујући лојалност, након одсуства премештале на врло лошија места, вид. Ј. Каваја, „Очеви у Јапану скупо плаћају породилско одсуство“, *Политика*, 15.9.2019.

¹³ Вид. позоришну представу ЈДП по роману Синског, кога сматрају за Ромео и Јулију Истока, о дибуку, злом духу који се уселава у живу особу.

¹⁴ О репродукцији карикатуре кроз спекулације, вид. Ф. Енгелс, К. Маркс, *Света породица*, Београд 1964, почетак – предговор аутора, 3.

хтева одлику у повесној провери. У свом потенцијалу конзервативно је химна слободе, или, (уз непотребност неодлучности), конзервативност, по својој градивној архитектури је свакако *химничнија* од аутономије. Логика и вредност конзервативног омогућава/налаже богаћење модерношћу непролозне вредности.

Парадоксалност и противречност нису опозиција истине, него њено суштаство. Противречност је, можда мање у равни чињеница, а више у равни истине, нужна интелектуална радост сазнавања и полова/идентитета елемената контрапункта и мере присутности тих неуморних, стално дејствујућих, у непосусталој дијалектици,¹⁵ вибрирајућих супротстављених и допуњујућих/интерферентних противсловља, противуположенија, тј. противречја.¹⁶

¹⁵ Приликом кодификације права међународних уговора, поставило се питање да ли термине тумачити према њиховом значењу у време преговора и потписивања уговора или у тренутку примене уговора?

Узрок овој дијалектици је не само еволуција језика, већ и еволуција воље/интереса државе потписнице. Ствар компликује и чињеница тзв. фрагментације у међународном праву јер различити међународни судови иста правила различито тумаче и примењују, вид. Р. Етински, „Еволутивно тумачење међународних уговора“, *Зборник сажетака Право, традиција и промене*, Источно Сарајево, 2019. О правној несигурности чији аутори су сами судови сведочи и овај пример: Европски суд за људска права је тумачећи чл. 1 Европске конвенције о људским правима различито одлучио о допуштености представке у случају Лојзиду (Гркиња која је посетила северни део Кипра под окупацијом Турске) и у случају Банковић (одбијена је надлежност поводом представке коју су поднели рођаци 16 убијених и 16 рањених жртава у РТС поводом бомбардовања НАТО пакта), в. Р. Етински, „Лојзиду и Банковић: Супротна тумачења члана 1 Европске конвенције о људским правима и универзалне вредности“, *Зборник радова Право и вриједности*, Источно Сарајево 2019. Морална, правна и логичка аргументација је неспорна: изузетни су одговорни и надлежни да *спрече* свако зло, сваку хуманитарну катастрофу у читавом космосу, али нису одговорни када они произведу зло.

¹⁶ „Противречност је одлика истине, а не њена опозиција. Свети Сава је биолошки син свом оцу, а и духовни отац своме оцу; Павле на грчком јесте мали човек, а свако ко је мали човек пред Богом – јесте велики човек; према Делаacroу, сва оригиналност Рафаела, принца сликарства, јесте у плагирању других; Сава Шумановић је био у снажној депресији а слике су му биле радосне и пуне ватреног колорита; радни сто Чехова је био у тзв. безуредном поретку; Гагарин је могао више (пионир космоса), али није могао мање (да се правилно служи сложеним системом есцаја на пријему у енглеском двору); Свети Николај вели да без смрти нема васкрса, без греха нема врлине, а без Мојковца нема Кајмакчалана; следствено речима Св. апостола Павла (Римљ. 6, 17–20), проф. Троицки вели да су чланови Цркве слободни јер су робови права (в. С. Викторович Троицки, *Црквено право*, Београд 2011, 38); пријатељи својим похвалама могу да нас погорде и улење, а непријатељи чине највећу услугу, јер нас мотивишу да активирамо своје таленте и да радом побољшамо себе. Иако то није била њихова жеља, то је објективно финале њихове зле намере; Раскољникова су звали *свети ђаво* (Р. Милер, *Распућин и жене*, Ново дело, Београд 1991, VIII–“, (вид. С. И. Панов, *Породично право*, десето издање, Београд, 2019). Билас је на тзв. слободи, док је био функционер, рђаво писао о Његошу, Николају и Исидори, а док је био у тамници писао

Живимо у временима која се означавају демократским. Демократија не подразумева монизам идеја, (п)референци и пракси. Сигурни смо да демократичност дозвољава разноврсне племените опције, идеје које су савезници врлине. То је очигледна корист и за саму демократију. Зашто? Зато што етаблирање владајућег резона, са још већом опасношћу инструментализације и гротескне бизарне вулгаризоване интерпретације владајуће идеје, неодбрањиво доводи до пораза саму глобалистичку и униформну идеју. Како? Тако што је немогуће у презенту објаснити проблем теодицеје. Ако живимо, попут Волтеровог Кандида-Наивка, у најбољем од свих светова, откуд његове несавршености: протести шалова, миграција безнадежно *ослобођених*, откуд наркоманија као индивидуална и врло колективна/популарна документација/евиденција бесмисла живота...

Дакле, модерна демократија не треба да буде у савезу са монизмом. Ако не аксиолошки, по дефиницији, овај савез није на корист и из очигледног политичког прагматизма. Модерно демократско друштво, по уставним стандардима релације државе и Цркве, то декларативно и сведочи. Већ поменута онтологија права подсећа да је то само једна димензија лоцирана у сфери површног/привидног/можда и формалног. Суштински, правна норма нема ефекта на суштаство човека који увек може да у својој приватној свести има однос према аксиологији, према религиозности, етици, стилу, духовном темпараменту и духовној архитектури свог живота. Религиозност није нити може да буде забрањена и у модерним демократским државама.

У крајње редукованој форми, кочећи ауторско перо о овој плодносној теми, подсећамо на религиозно схватање традиције и промене. У нашем поимању љубави, љубав је *„апсолутна“* (језик Библије није кондиционалан, већ оштар, беспоговоран, језик безпаузне врлине, без (о)правдања јер *Адам у рају изгуби веру, а Јов је утврди на знојишту историје*, хуман а без хуманизма као моралног релативизма, као покушаја слабења, *демонтаже божје честице* и благодети, *као енергије сумње у Божију Икономију*), *атемпорална* (осим што отклања осећај тока времена, љубав отклања и идеју развода брака, љубав је неуништива као Јерихонска ружа, за њом се изгара „ка Владика за Лесандром“ – као Његош за тврђавом на Скадру коју су узели Турци; или као Андрић који је тридесет година чекао Милицу) и *целомудрена, радосна жртва*, мартирин – сведочење жртвом, давање/самопо-

похвално о Његошу (вид. М. Бећковић, „Исидора, Николај, Ђилас“, *Печат* 596/2019, 59); *Правична мера и пуна истина је збир супротстављених полазишта* (вид. М. Данојлић, „Недомашаји и шупљине демократије“, *Печат* 582/2019, 68). О радосном плачу говори Свети Јован Лествичник, 72.

ништење којим се личност богати Смислом (хедонија је поништење или, најблаже речено, сенка срећне/еудајмизоване есхатологије)¹⁷.

„У Бога нема промене (Јак. 1, 17). Исак Сирин вели да је љубав слађа од живота и јача од смрти. Пунота љубави подразумева љубав утроје. Љубав удвоје се брзо хлади и растужује, па је бездетност по Старом завету – проклетство. И на небу је Троједни Творац. Љубав је свеобухватан смисао, који укључује и правду и слободу и истину. Љубав прашта све. Љубав јача страх од греха. Љубав све прашта. Љубави не треба закон, јер је љубав изнад закона. Љубав је најкраћи пут ка Богу. Похота очију, телесна жудња гордост грађења мудрим јесу саблазни којим је сотона преварила Еву.“¹⁸

Фаворизован неталенат чимбеника (дикција Б. Т., од 13. маја, *екс-државника* – аутора теорије о куповини легитимитета) у овој области, попут лекара који шире болест, даје основ аподиктичној прогнози/опису „фрактуре футура“ да ће неспокој у породици/друштву бити масовније и грозније. Коалиција цивилизацијских блатњавих факата (глума врлине, профитабилни алтруизам,¹⁹ привид калокагатије, прекаријат, онколошка хедонија...) гарантују цват патологије.²⁰

О овоме смо већ писали:²¹ „Адам је био у стању да може да не сагреша (*non posse peccare*), са изгледима да досегне стање²² да не може да сагреша (*posse non peccare*). Данас је време радости греха, време

¹⁷ Вид. С. И. Панов, *Породично право*, десето издање, Београд 2019, 48, фус. 115.

¹⁸ Свети Владика Николај, *Касијана, наука о Хришћанском појимању љубави*, Духовни луг, Крагујевац 2017, 31, 32, 33, 35, 43 и 48. Снажна заводљивост привида показује да је равноправност услов или једна од супстанци љубави. Можда је то тако у земној варијанти, али посматрано са више, небеске истине љубав је ван релације са равноправношћу, чак и тежња/помисао на равноправност укида величанственост/мистериозност љубави. Скица релације љубави и равноправности показује да равноправност, као и господарење, не усређује *eo ipso*. У својој суштини, равноправност, све и да има меру, је врло слабашна и у свему хендикепирана у односу на љубав. Љубав нема меру, њој је космос и безвреме природни амбијент. Све је једноставно: особе постмодерне саме треба да одговоре да ли њихова еудајмонична егзистенција има врело у равноправности или у љубави.

¹⁹ Хрватски интелектуалац, универзитетски професор Нино Распудић говори о НГО мафији, вид. Nino Raspudić, *Sloboda, nezavisni medijski portal*, 2.11.2015. О неапсолутности ових активиста сведочи да је Израел протерао активисте *Human rights watch*, *Политика*, 25.11.2019.

²⁰ Лаза Костић, правник и поета, у *Santa Maria Della Salute* пева: *Зар није лепше носит' лепоту, сводова твојих постати стуб, него грејући светску грехоту у пеп'о спалит' срце и луб; тонут' о броду, трунут' у плоту, ђаволу јелу а врагу дуб? Зар није лепше вековат' у те, Santa Maria della Salute?*

²¹ Вид. С. И. Панов, *Породично право*, фуснота 1003–1004.

²² О првобитном греху и губитку красоте Божијег подобја, вид. Свети Макарије Велики, *Духовне беседе*, Београд–Нови Сад 2010, 85.

онколошке хедоније, време редуковане Паскалове дефиниције да је човек трска која нема времена да мисли и због пројектованог осећаја цајтнота, фашизма журбе, како каже италијански филозоф Дијего Фазаро. Изненађеност интензитетом и поливалентношћу офанзивне патологије је као кад би се, каже академик М. Екмечић, неко изненадио догађајима када Казанову поставите за директора девојачке школе. О цивилизацији говори и податак да ће 12 милиона француских ђака имати нови предмет „где ће учити како да се сакрију, побегну, укажу прву помоћ, а имаће и вежбе у којима ће бити симулирани терористички напади“ (в. teletekst B92, 1.9.2016). Правду Лајбниц дефинише као *милосрђе мудраца*: добру емотивну мотивацију и умну реализацију (Х. Перелман, *Право, морал, филозофија*, Београд 1983, 15). Цват/богаћење репертоара патологије, фрактура футура цивилизације/породице/друштва, бројност и брозоморност насиља гарантује независност и од закона и од врлине (пример сталног и космичког утицаја неврле политике јесте и правни епилог *гостопримства* у Сребреници). *Нема ни истине* (Борхес сматра да су све метафоре потрошене, да није битан текст, већ читалац – вид. Лав Јеврејин, *Дијалози о љубави*, Београд 2008, 423. Ова истина теорије књижевности, важи и у праву: селективно²³ читање чињеница живота све више дефинише модерно право као карикатуру), *а камоли правде*: нити милосрђа, нити мудраца. Формула спаса има исто мисаоно језгро: спасиће нас *умно срце*, тј. *разумно одушевљење* (упркос форсираном привиду контрафона, иако је место рођења различито, семантика је иста: у религиозним књигама и у политичким књигама М. Ц. Т., Ц. К., 209). Влас(т)ници времена који су у опозицији слободи и правди, (пост) модерни човек и породица настављају *Валцер на Титанику*. Време када ни бољи нису добри.²⁴

Као почетну илустрацију да ново није синоним за боље, подсећамо на Ничеову мисао о трајној заблуди да актуелна мисао је боља од постојеће, да се данас боље зна него јуче. Корисна је ова суптилна констатација. Осим ове онтолошки важне околности, понављамо свој став да и по критерију духовне висине је тешко одрживо поређење данашњих интелектуалаца/мислитеља – како би се то термилошки означило у духу лексике ПЗ Србије – са мислиоцима, рецимо, старе Грчке.

²³ О селективности санкционисања, о случају Епштајн, Клинтон, Ендрју..., вид. Ведрана Рудан: Светом владају силоватељи и убице, Ведрана Рудан осула палбу по моћницима који остају некажњени за своје злочине, *Курир*, 23.11.2019. Занимљиве су тзв. независне новине које не виде лолита експрес, светску сцену и масовне злочине.

²⁴ Вид. опширније С. И. Панов, „Концепт заштите од насиља у породици – деманти смисла“, *Двадесет година Дејтонског мировног споразума*, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2015.

Ако се подсетимо разлике цивилизације (као скупа техничких постигнућа) и културе (као збира духовног постигнућа), онда овај прогрес, успон у сфери цивилизације – похваљује модерно доба. Уз, мање суптилну а више суштинску, констатацију, о филозофски, есхатолошки и за свакодневну важност упитаности, о смислу и ползи тих модерних постигнућа (рецимо, суспектна корисност мобилног телефона, али и мању суспектност интернета за лакоћу, а да ли и тачност и лепоту, сазнавања).

Дакле, у крајње редукованој форми (опширније смо о томе писали у другим радовима), даћемо као скицу за размишљање неколико примера који сведоче о свеукупној, супстанцијалној и стилизацијској, инволуцији каснијих/модерних/модернијих законских решења.

Упркос иновираним, модернизованим, макар у опсегу, квантума правне присутности и значају, моделима интимне организације, брак је, вероватно а ипак и сигурно, доминантан институт Породичног права.²⁵

Врло солидна, по уверљивости, илустрација инволутивности законског дефинисања појма и стилизованости, лексичког естетског нивоа те дефиниције, јесте тема законског поимања брака. Ово је одличан пример да је Породично/Брачно право 20. века сиромашније и знањем и лепотом у односу на Породично/Брачно право 19. века. Конкретно:

Према Брачном правилнику Српске православне цркве, од 27. маја/9. јуна 1933. године, брак је²⁶ *Света Тајна по којој се два лица различитог пола, на начин прописан Црквом, везују доживотног духовном и телесном везом ради потпуне животне заједнице и рађања и васпитања деце* (пар. 1). Према пар. 60 Српског грађанског законика из 1844. године, права и дужности супружника проистичу из брака, који се између два лица разнога пола закључује и венчањем „*чрез свештанике по пропису православне цркве свршује, почем се она пред два или три сведока изјасне да желе неразлучно живети, заветујући се на вековечиту љубав и ненарушиму верност*“.

ПЗ Србије, као и ЗБПО Србије, брак дефинише као *законом уређену заједницу живота жене и мушкарца*.²⁷

Анализа стожерног елемента у дефиницији брака показује²⁸ да се не истиче идентитет брака, посебност брака у односу на друге феномене који су, такође, законом уређене заједнице живота. На пример, и

²⁵ Родитељство, племенита релација родитеља и детета/деце је хармонизовано са овим ставом јер је циљ брака, често а и увек, био родитељство. Скоро увек/често у реализацији, увек у идеал-типској замисли.

²⁶ Једна од седам Светих Тајни.

²⁷ Чл. 26 ст. 1 ЗБПОС и чл. 3 ст.1 ПЗ С.

²⁸ С. И. Панов, „Породични закони Црне Горе и Србије: скица компаративне анализе“, *Studia iuridica Montenegrina* 2/2019.

навијачи/учесници спортске приредбе, гледаоци – или како би ПЗ у Србији 2005. године рекао – гледатељи, као законска категорија, су такође тема/јунаци закона (о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама). Исто тако, и група студената на предавањима или вежбама или у студентским домовима су одговарајућим закон регулисана заједница интелектуалног/студентског живота. Разлика је само што је у ова два примера имплицитан плурал, а код брака је дозвољена субјективна композиција сингуларног мушкарца и сингуларне жене. Са интелектуалног/научно амбициозног/тачног резона, а посебно са религиозног, метафизичког аспекта, брак је и даље у свом суштеству, због нуминозума (неисказиве мистериозности) човека, жене и мушкарца тешко сазнатљив. Не постоји формула за спознају избора партнера, не постоји формула вјековечито радосног брачног живота. Осим љубави. У оваквој законској дефиницији брака неспорна је неталентована, нетачна, неподобна административна стилизација.²⁹

Још једна несавршеност: термин склапање брака има неизбежну аутомеханичку конотацију (склапање мотора) или милитарну конотацију (склапање и расклапање пушке) за одрасле, а у дечјој сфери асоцијација су склапање/слагање лево коцки. Поврх тога, у грађанско-правној сфери, на шта упућује уговорна компонента/природа брака уобичајен је термин закључења а не склапања уговора (вид. чл. 26 ЗОО Србије, чл. 170 Нацрта Грађанског законика Србије, чл. 19 Закона о облигационим односима Црне Горе).

Ако мисао учинимо нужно консеквентном, уз дисциплиновану логичку дијалектику, термину склапање брака природни *савезник*/антином, када брак престаје, јесте термин *расклапање* брака. Врло се бојећи оптужби за плагијат, ово није моја мисао, иако их је било пуно оригиналних и са још неким атрибутима. Признајем да сам за ову народну логику чуо у Ургентном центру од лета до зиме 2019. од „колеге-пацијента“. Често, увек а и чешће, мисао тзв. врхунских интелектуалаца, у сличној језичкој матрици а истој суштинској равни, већ постоји у умном фолклору народа, код колективног интелектуалца (Грамши). Анре Малро, чувени и необичан француски интелектуалац, министар културе у Де Головој влади, је на молбу да помогне Борису Суварину, тј. Лифшицу против совјетске власти (вид. Борис Соуварине, *Стаљин*, Загреб 1989, 5) одговорио исто као и сељак са југа Србије деведестих година 20. столећа тада опозиционом политичару: помоћи ћу кад победите.

²⁹ О дубљој и вишој спознаји и суптилнијој терминологији, о разликовању брака као заједнице живота и као свете тајне, брака духовности и световности, брака као блазиране статике и брака прегнућа врлини, брака есхатологије и брака провизоријума, брака љубави и брака људских права, брака мира и сталног форсираног сукоба, вид. С. И. Панов, *Духовни и световни брак у Србији*, Београд 2013, 285–347.

Дакле, весели сазнање да термину склапање брака дијалектички нужно одговара *весели/смешни* термин/антином – расклапање брака. Ново није аутоматски и боље. У Закону о браку и породичним односима Србије – ЗБПОС (чл. 41...) користио се термин *закључење* брака. Кандидујемо и термин настанак брака, па би антином био врло прихватљив – престанак (веселили би рекли нестанак брака).³⁰

Да старо/старије је у овом случају боље, показује и елемент из БП СПЦ и СГЗ да је брак доживотна духовна и телесна веза, односно да значи завет за вековечиту³¹ љубав и нанарушиму верност. Док ЗБПОС не опонира овој суштинској мисли о етиологији и аксиологији брака, ПЗ у Србији (тачније него ПЗ С) је у радикалној опозицији. Први пут у српској историји брака, љубав и верност су елиминисани из духовне и емотивне архитектуре брака. Због године и „духа“ времена доношења ПЗ у Србији – не изненађује.³²

Новоговор, терминологија ововековног Породичног права и нове регуле о институтима Породичног права сведоче о карикатуралној инволуцији³³ која је тачан одраз (не)етике и неталента етаблираног правног оркестра (неупоредивост висине спознаје и лепоречја појма брака некад и сада, као Свете Тајне и као административно безсадржајног поимања брака као законом уређене заједнице живота, у рђавости термина склапања брака, о изостанку љубави и верности из брачне аксиологије, сиромашење модела усвојења, карикатуралне стилизације – на

³⁰ С. И. Панов, „Породични закони Црне Горе и Србије: скица компаративне анализе“, *Studia iuridica Montenegrina* 2/2019.

³¹ Синтагма вековечите љубави има грех плеоназма, редунације. Љубав има ове конституенте: она је апсолутна, атемпорална (увек је вечита) и има привид парадоксалности, оксиморона да је радосна, целомудрена жртва, да се давањем богати/увећава...

³² Вид. С. Панов, „Верност *versus* прељуба“, *Правни живот* 10/2010; С. Панов, „Верност *versus* прељуба – Метаправни аспект“, *Зборник радова Развој правног система Србије и хармонизација са правом ЕУ*, Прилози пројекту 2010, приредио проф. др С. Табороши, Београд 2011; С. Панов, „Појам и правне последице прељубе“, *Правни живот* 10/2011; С. И. Панов, „Развод брака: правно-социолошки профил у Европи и Србији“, *Идентитетски преображај Србије, прилози Пројекту 2017, колективна монографија* (ур. Р. Васић, Б. Чучковић), Београд 2018.

Милан Лане Готовић, мудар и духовит, каже да су љубав и породица по пројекту искључени и из наших живота, види његов интервју у Политици од 1.10.2019. Уместо љубави постоје друге доминантне вредности, о раној сексуализацији или хиперсексуализацији деце, вид. З. Миливојевић, „Дете и тело“, *Политика*, 30. 9. 2019.

³³ Регрес цивилизације потврђује и тзв. Флинов ефекат: у Енглеској, Норвешкој, Данској... од 1990. године ниво интелигенције опада у односу на 1950. годину, а као узроци се наводе да мање интелигентни имају више деце, зависност од компјутера и мобилних телефона, смањење читања и разговора, логика капитализма, вид. *Научници потврдили: Људи све глупљи*, Новости, 11.9.2019.

пример, да се чланом породице сматра лице са којим сте у емотивној или сексуалној вези, са којим сте били или сте још увек у вези,³⁴ писмена уместо писане форме...).

Корисност метафизичке, религиозне мисли је врло важна за непорецивост сазна(ва)ња. Читава људска историја обележена је грехопадом, грехом против првоначалија, сенком над светлошћу Божијег обличја првог човека и човечице. Читава историја је један корак: од Раја ка Рају. Епектаза је стално напредовање човека и његове историје ка првобитном лику/праобразу Божијег, стално напредовање ка пуноћи Божије благодати. У овом метафизичком/религиозном контексту не изненађује и несавршености и у бољим регулама о браку. У БП СПЦ брак је заједница лица различитог пола. У модерном контексту новооткривених полова, „полиморфног сексуалитета“, тачније би било да је брак заједница живота лица супротног пола.

Логика традиционалног у Породичном праву је живототворни, благодатни и благодетни савез са врлином, безвремени извор боголикости човека, док логика модерног има огроман успех у креацији несрећног, патолошког, таласу тамновитих егзистенција... Форсирање небитности етичког, правна субверзија новим установама које су ефикасне у декомпозицији породице, (не)вољном снажењу³⁵ патолошког, снажењу осећаја дезоријентисаности и прекаријата су константе модерне породичноправне праксе и законодавства.

Богаћење патологије није племенити разлог модерне законске норме. Одсуство намере да се смањи степен развода, укидање обавезе верности и љубави као аксиологије брака и одсуство могућности законског избора модела који ће задржати тај вјековечити духовни и емотивни темељ и врх брака, правна ирелевантност, уз немогућност законске опције за етички критеријум код трајања па и развода брака, код издржавања, код квантума удела у заједничкој имовини, промена

³⁴ Замислите да сретнете неки брачни пар и питате их да ли су *још увек у вези*. На њихову реакцију да је такав стил изражавања увредљив, да унесите злонамерну преклузију у њихову релацију или да сте можда такав визионар да је то за вас извесност или да се користите фикцијом да имате таленат визионарства какав има и сензибилизација према Закону о заштити од насиља у породици (види С. Панов, *Породично право*) или да сте власник неке деликатне информација која води аподиктичном разводу, ви као „правно лице“ одговорите да сте се угледали на *културу* говора из чл. 197 ст. 3 т. 5 ПЗ у Србији.

³⁵ И без детаљног истраживања (не треба бацати, тек тако, бисере, не треба бити Тесла па видети да је сијалица прегорела, а не треба ни свирати виолину пред зверима – како би рекао Крлежа), а детаљно истраживање би само потврдило, статистички, сазнање о томе шта је циљ модерних пропагандиста, злих хуманиста и профитабилних алтруиста. Колико има плаћених пројеката, истраживања на тему спаса брака, умањења стопе развода, а колико других финансираних тема?

неравноправности код доношења одлуке о поверавању детета, карикатурална, хиперболична неравноправност и нецелисходсто код селекције облика насиља у породици тако да се полно неутрални законски назив насиља у породици у судској пракси и код НГО мафије – како рече Н. Распудић, селективних хуманиста, профитабилних алтруиста чита као насиље над женама (као кад би се кривично дело крађе или убиства или nanoшења телесне повреде у судској пракси скоро искључиво примењивало само код ових кривичних дела учињених поподне или по кишном дану или према леворукој жртви или за смеђокосе жртве или жртве која станује на адреси са непарним бројем...). Ово је пионирски неталенат/пароксизам у историји права или илустрација најгоре неправде робовласничких и других експлоататорских система.

Законописац ових времена јесте половни Ришеље. У својој трагичној историјској премијери (прво трагедија, па у репризи – фарса) кардинал Ришеље је био двокомпонентан:³⁶ био је зао и био је интелектуално талентован да своје зле намере правно-технички ваљано реализује. Профил законописца је половина аутентичног Ришељеа, јер актуелни глобално етаблирани субјект има само једну компоненту: сублимисано, слабо скривено зло.

Новоговор, терминологија овогоковног Породичног права и нове регуле о институтима Породичног права сведоче о карикатуралној инволуцији која је тачан одраз (не)етике и неталента етаблираног правног оркестра (неупоредивост висине спознаје и лепоречја појма брака некад и сада, као Свете Тајне и као административно безадржајног поимања брака као законом уређене заједнице живота, у рђавости термина склапања брака, о изостанку љубави и верности из брачне аксиологије...).

Самопрокламација изузетности и медијска искључивост/доминација мора довести и до одговорности³⁷ за ефекте. Шампионска производња патологије и бесмисла, за друштво које има осећај биофилије и опстанка, не значи препоруку за рад *pro future*.

³⁶ Дајте ми једну реченицу невиног човека и од њега ћу направити државног непријатеља број један.

³⁷ О безбрижном неуспеху новчаних ентузијаста говори податак да након три деценије примене Конвенције о правима детета, 1/3 деце нема добру исхрану, 1/2 не иде у вртић, а 60 % малолетних Ромкиња се уда, вид. Катарина Ђорђевић, *Политика*, 20.11.2019. Исти неуспех је и код одраслих: 69 % одраслих примећује дискриминацију, вид. *Данас* 18.9.2019. Сваки четврти европљанин има антисемитска уверења, *Данас*, 20.11.2019. И почетак живота је за неке доживотно врло тужан јер родитељи несталих беба не желе неефикасне законе са ценама тих беба на име накнаде штете, *Данас*, 16.11.2019. И Грчка сведочи о неуспеху борбе против насиља у породици јер је од 2014. до 2018. за 35 % увећан број аката насиља, вид. *Бета*, 25.11.2019. Насупрот томе, од најбољег дела света, од најизузетнијих, фаворизован простор јужне српске покрајине показује да 2/3 жена сматра да је насиље у породици приватна ствар, *Фонет*, 16.12.2019.

Социјални факти, артефакти ове цивилизације у којој се више зна о холивудској звезди него о Аристотелу и Лајбницу, у којој у односу на најбоље писце звезда ријалитија на сајму књига изазива више пажње од образоване публике, где књижара транзицијом постаје продавница мушке козметике на некада двоименом, а сада једноименом градском тргу, у цивилизацији где Црква више није ни усамљени, без верника, грађевински објекат, већ зграда која се издаје пиљарницама,³⁸ посластичарницама, шопинг просторима, где настају објекти за рентирање ради профита – свети простор профита/капитализма, друштво где се амандманима самоуверено покушава да побољша текст Светог писма...³⁹

РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА: ДИМЕНЗИЈА ПРАКСЕ⁴⁰ ИДЕНТИТЕТСКОГ ПРЕОБРАЖАЈА СРБИЈЕ

Анализа ове теме захтева неколико елемената за пролог. Најпре, по свом квантуму, ова тема носи плодоносну и сазнајно интригантну могућност анализе у опсегу, не сингуларне, већ плуралних монографија. Наше перо овде има свој задати лимит. Поврх тога, назив у себи носи немонизам тумачења смера и финала⁴¹ идентитетског преображаја. Преображај, термин који је овде коришћен, вероватно пре несмотреношћу него планом, има у својој повесној пракси и значењу религијску конотацију. У искуству хришћанства, преображај има значење трајног спасења. Преображење Господње: Исус, док се молио Богу на гори Та-

³⁸ О дехристијанизацији говори и податак да је, чак, и у Италији у цркви прошле године закључено мање бракова, *Данас*, 20.11.2019. Кустурица запажа да је на Западу извршен атентат на Бога, а да је Косово и Метохија европско уточиште Бога, *Курир*, 12.11.2019. О десоцијализацији Запада сведочи податак да у Берлину свако друго домаћинство има једног члана, а усамљеност озбиљно нарушава здравље, *Политика*, 20.10.2019. Тако је од Јапана до САД. Весели пароксизам се примећује у ставу „Пустите планету – спасимо Грету“, Б92, 25.9.2019.

³⁹ По М. Фридману, социјална одговорност бизниса је да увећа профит, профит је основни закон капитализма. Да ли је та логика мотив и код концепта и пропаганде равноправности?, вид. Н. Катић, „Када вукови брину о овцама“, *Политика*, 10.12.2019. Милован Данојлић пише да је криминал највиши стадијум капитализма. О блискости боље будућности говори прогноза Светског економског форума да ће економска равноправност жена да се постигне за 257 година, *Политика*, 17.12.2019. Гете каже да је највеће искушење беда, јер глад и најмудрије рибе тера на удицу. Чехов је писао да је сиромаштво врлина, а да је беда порок.

⁴⁰ О пракси као основној категорији хуманистичке теорије сазнања, вид. М. Марковић, *Хуманизам и дијалектика*, Просвета, Београд, 121 и даље.

⁴¹ Само подсећамо на мисао Светог Јустина Поповића да будућност одређује историју. Парадоксалност за рационални/стандардни резон нестаје кад се подсетимо очигледности да аксиологија дефинише есхатологију, да наше жртве, жеље, вредности и снови у ретроспекцији јесу садржај наше историје.

вор, пред апостолима Петром, Јаковом и Јованом, засија као сунце и показа део своје Божанске славе. Поред Христа се указаше и Мојсије и Илија, старозаветни пророци, чиме се Исус показа као Цар над пророцима. А Бог са неба говораше „*ово је мој љубљени Син, који је по Мојој вољи; њега слушајте*“ (Мт. 17, 5).⁴² У небеској речи преображај има значење објава добијања Божије природе, док у земној лексички, може, поред осталог, значити и историјски трептај амбиције промене идентитета, онога што јесте.

У интенцији аутора пројекта, преображај, тачније транзиција, има за циљ одступање од вековног садржаја и његова модернизација другачијим. Другачијим вредностима или аксиомски бољим вредностима. Досадашње искуство модернизације има и својих, по брак и породицу, неблаготворних ефеката: стабилности брака и породице, смањени или болно/трагично увећани степен топлине или хармоније најинтимнијег обрасца живота човека, снажење или поништење права и среће детета разведених родитеља или монопаренталних породица, смањење насиља и међу вршњацима и у друштву, увећање патологије, наркоманије, степена агресије, аномије, осећаја егзистенцијалне сигурности, конзумирање слободе избора не племенитости већ онколошке хедоније која поништава смисао одрицањем од етичности и врлине...

Коначно, стилизација назива подразумева и да свака декларација има степен своје искрености,⁴³ прагматичности и степен свог евидентног и неизбежног историјског замора и умора.

У врло редукованој форми, напоменућемо да равноправност схватамо као елемент појма правде, као меандру садржине правде. Може ли правда да светли без равноправности? Деликатност питања умањује Христово поимање правде као славе доброте и очигледне неравноправности или привида неравноправности.⁴⁴ Правда није реч јачег. Прав-

⁴² Вид. сајт Српске Православне Цркве.

⁴³ Велики мислиоци су евидентирали историјску константу да се општим нормама афирмишу (правне) вредности, а ограничавају/укидају конкретизујућим нормама или појединачним правним/судским одлукама. О независности суда, да је судија Ема Арбатнот добијала поклоне од војних и обавештајних компанија које је Викиликс третирао, вид. Ф. Родић, „Мучење Џ. Асанжа – Пирова победа“, *Печат* 596/2019, 38.

Сваки дизајн, пропагандни социо-артефакат заврши брзо и извесно безуспешно, вид. *Danas*, „Три деценије револуције у Румунији: страх и покорност су остали“, DW, 22.12.2019. Осим овог духовног напретка и материјални напредак је евидентан: према Еуростату, у 2018. години четвртина становника у Румунији нема тоалет у кући, вид. *Данас*, 19.11.2019. Карл Ров (*Karl Rov*), спин доктор Џ. Буша, каже да наивни новинари верују у реалност, а стратези као он стварају реалност, С. Рељић, „Нови светски дезинформативни поредак“, *Печат* 596/2019, 22.

⁴⁴ Вид. *Јеванђеље по Матеју* 20, 1–16.

да извире из аутентичности, слободе мисли и снова⁴⁵ оданих врлини, оних несебељубивих већ осетљивих⁴⁶ предузетника поводом патње/неправде која се чини другоме. Правда по својој дефиницији има не-солипсистичку садржину. Правда можда не губи сјај, али тај сјај није највиши ако је иницирана или за финале има победу над неправдом у свом искуству. Иако није једино историјско искуство, правда никада/скоро никада није пропаганда/тежња социјално доминантних. Рецимо, положај радника на Западу је био бољи када је због пропаганде или потребе конкуренције, постојао и социјализам. Од тих хетерномних мотива, се, логиком профита, одустаје кад историјска сцена има другачији тренутни профил.⁴⁷ Чини нам се важном још једна напомена: док правда има своју супстанцијалност, равноправност је више присутна у методолошком значењу, у начину путовања а мање у циљу пута. Правда је хармонизација мудрости, храбрости и умерености (Платон), правда је у комутативности и дистрибуцији код Аристотела, у Христовој неравноправности из добротe у примеру накнаде радницима у Божијем винограду, у лепоти Спинозиног поимања правде као милосрђа мудраца... Правда је део Пантеона врлина.⁴⁸ Равноправност, као да нема, нужну финалну задатост у врлини, у спасоносном, целомудреном Смислу. Равноправност субјеката може да постоји и на путу ка врлини или на путу ка трагичном⁴⁹ бесмислу. Као да равноправност може да постоји и на путовању ка Добру и ка злу. Равноправност има ноту позерства етичности или може да има ту етичку равнодушност/блазираност. Са религијске позиције, равноправност је постојала и у Рају и у постпадној збиљи. Равноправност, као формално означавање, може да буде равноправност и у злу, а може да буде и у Добру, а може да буде и једноплеменита неравноправност (на пример, када је у браку један племенит а други није).⁵⁰

⁴⁵ О правди се пева: Падај сило и неправдо Народ ти је судит зван Бежте од нас ноћне тмине Свануо је и наш дан. Ваља обратити и важну разлику о савезу силе и неправде и силе правде. Или: Неправди разум сад се свети...

⁴⁶ Песници имају сензитивност којима свака похвала је преслаба а свака примедба је као смртна казна. Новчани ентузијастички, позери морала којима је новац енергент хуманизма су осетљиви из непесничких разлога, вид. М. Бећковић, „Исидора, Николај, Ђилас“, *Печат* 596/2019, 58.

⁴⁷ Протест прслука одређене боје се мери стотинама хиљада незадовољних/игоовски казано, јадника.

⁴⁸ Слобода је жижа свих врлина, вид. С. Панов, *Право на родитељство*, Београд 1998, 12.

⁴⁹ Апсурд је трагично стање, вид. Н. Милошевић, *Антрополошки есеји*, Београд 1964, 31.

⁵⁰ Однос равноправности и других (правних) вредности је врло занимљив. На пример, љубав са својим атрибуцијама апсолута, атемпоралности и радосне жртве може да буде/јесте независна од равноправности. Љубав може да буде и радосно, смислено одрицање од равноправности. Када, рецимо, један субјекат има небески

Само као *предлог за размишљање* помињемо и тему о пореклу идеје равноправности, чудноватости форсираног плагирања ове идеје (равноправности, не и идеје правде) од идеологије која није историјски и актуелни најбољи пример равноправности, о искрености или скривености разлога за глобалну, оркестрирану⁵¹ пропагандну кампању унисону и по времену и стилу. Чудновато је да на целој Планети у одређено време након идеје емисионог⁵² центра се добија тај грант племенитости... Зло које куца на врата увек се представља као добро. *Демон може да се појави и у анђеоском облику. Ми одлазимо све више у ропство и поред привидне борбе за слободу. Што нам се чини да смо слободнији, све смо више заробљени.*⁵³

О племенитости побуда може да укаже још један детаљ: да ли је равноправност третирана холистички, целовито, без селекције, без лимитирања на једну димензију и да ли одговори и размишљања имају диктирано финале или слобода мишљења *in natura rerum* има дугину боју демократичности? Некако нам се чини да дуга није популарна у сфери резултата промишљања о равноправности...

Код садашњег историјског промишљања, тачније презентације теме равноправности, слободни мислилац има бројна питања. Зашто је изабрана равноправност, а не правда? Питамо и о корелацији равноправности и теодицеје. Ако је овај историјски тренутак уобличен владајућим духом, уз неометану глобално–локалну медијску интерпретацију, ако попут Кандида, живимо у најбољем од свих могућих светова, откуд у том савршенству неравноправност, рецимо, полова? Такозвани слободни свет постоји вековима и откуд неспособност да се тај проблем реши у процесу освајања слободе?

Актуелно стање идеје и праксе равноправности полова захтева и одговор на још нека питања. Да ли је случајно или намерно осирома-

ентузијазам да жели и „пешице на Месец“ за своје вољено биће које има лимитирани, земаљски ентузијазам. У љубави нема статистичког премеравања/квантификације нити обезбеђене квоте пријатних емоција. Код љубави квантум је плеоназам, у својој димензији квантификације љубав је апсолут који расте, а код равноправности квантификација је неизмерљива и бесмислена.

⁵¹ Транзиција садашње политичке власти у јавну власт значиће победу истинског ауторитета који је стваран и слободан и није настао санкционисањем деликта мишљења, истински слободан када се укине монизам правног нормирања, када се демантира савез спознаје и интереса, вид. Ј. Хабермас, „Дијалектика грађанске јавности и Спознаја и интерес“, *Марксистичка филозофија 20. века* (прир. П. Вранички), Београд 1980, 310 и даље.

⁵² Момчило Настасијевић говори о опасности „да се цео глобус сведе на неколико емисионих врела, а сав остали свет буде уклет у вечитој пасивности примања.

⁵³ Прва мисао је мисао руског јеромонаха Силуана, другу мисао је рекао отац Јулијан у Студеници, вид. В. Јеротић, *Духовни разговори*, Београд 2004, 74–81.

шен оквир сазнавања? Чему форсирање и искључива допуштеност анализе само једне димензије равноправности у контексту полова? Чему та манихејска редукција⁵⁴ сазнавања које неминовно сиромашти истину, тачније, цензурише истину и резултате чини мање вредним или безвредним. Полуистине, кажу мудри, су заводљивије, опасније, трагичније својим привидом од лажи. Понекад или чешће? Увек а и чешће. Тај табу, цензурисани оквир сазнавања није спонтан, већ диктиран/дизајниран.⁵⁵ Да ли је слобода мишљења у етаблираном, оркестрираном, диригованом свету доживела мождану смрт, да парафразирамо господина Макрона, председника Француске?

Да ли је тема истраживања само део/делић/једна димензија збиље: равноправност полова? Да ли је дозвољено истраживати и тему равноправности унутар полова? Да ли је биолошко/антрополошко/социјално могуће сазнавати истиносно богатије и ако се истражи и равноправност унутар полова? Да ли за садашњу науку је човек/човечица сведена само на дефиницију пола/гендера? Да ли постоје још елемената у холистичној⁵⁶ духовној архитектури човека? Да ли је идентичан портрет релевантан за живот и науку ако се упореди наша Меланија, финска премијерка, премијер(ка) Брнабић, учитељица и запослена у текстилној индустрији и незапослена лекарка? Да ли је исто егзистенцијално искуство и бол, да ли је исти статус мајке Тошовић,⁵⁷ жене која је током хуманитарног⁵⁸ бомбардовања Србије била у својој кући и особе која је тада отишла у иностранство показавши *солидарност* са другим

⁵⁴ Тотални човек је живи субјекат-објекат, биће нужности које иде ка слободи, завршетак препирке егзистенције и есенције, биће које решава мистерију слободe и нужности, појединца и врсте, вид. Х. Лефевр, „Тотални човек“, *Марксистичка филозофија 20. века* (прир. П. Враницки), Београд 1980, 321 и даље,

⁵⁵ Сваки дизајн, пропагандни социо-артефакат заврши брзо и извесно безуспешно, вид. *Danas*, „Три деценије револуције у Румунији: страх и покорност су остали“, DW, 22.12.2019. Осим овог духовног напретка и материјални напредак је евидентан: према Еуростату, у 2018. години четвртина становника у Румунији нема тоалет у кући, вид. *Danas*, 19.11.2019. Карл Ров (*Karl Rov*), спин доктор Џ. Буша, каже да наивни новинари верују у реалност, а стратегије као он стварају реалност, С. Рељић, „Нови светски дезинформативни поредак“, *Печат* 596/2019, 22.

⁵⁶ Лако је сазнати да је редукција штетна. И у марксизму, радничка класа као субјекат промишљања није сведена само на браварке или мајсторице оgrade у Котарском суду у Сиску (подсетити се брозовске радне биографије из сторије југо-марксизма, која је сигурно *еволуирала* у неолиберализам), већ на све субјекте радничке класе.

⁵⁷ Најмлађа жртва НАТО агресије је једанаестомесечна Бојана Тошовић и њен отац Божин (29) из места Мердаре код Куршумлије, *Телеграф*, 10.4.2017. Марко Симић је имао две године када је страдао са својим оцем Владаном у Новом Пазару, *Блиц*, 24.3.2019. Па заувек трогодишња Милица Ракић...

⁵⁸ Ван пажње је чињеница да је ове године 58 000 новооболелих од рака у Србији, а увећање стопе малигног утицаја је посебно код деце, *Политика*, 30.11.2019.

људима своје отаџбине, да би након тих 78 дана васпоставила своју партиципацију у том истом друштву? Да ли је пре етичко питање да неко ко је одличан стручњак, ван гендерске релевантности у анализи, буде одбијен у продужетку радног ангажмана, а да, уз форсирано центлменство речено, рецимо, једнако квалитетном стручњаку тај ангажман буде продужен? Да ли је исти стил и хоризонт живота особи истог гендера који живи на Дедињу и у Новом Пазару или неком другом месту у рашкој области? Једно питање и са глобалне сцене: да ли је равноправност, без обзира на пол, да субјекат са ових простора може да се користи правом као Борис Џонсон, реализатор Брежита, да са својим кућним љубимцем оде (претпостављамо и уђе у просторију за гласање) да гласа на парламентарним изборима? Како смањити децибеле и незгоде ако се ово право остварује у колективној форми и ако су кућни љубимци међусобно нетолерантни? Да ли је релевантна тема и равноправност народа?⁵⁹ Да ли неки народи због своје самопроглашене изузетности имају монопол усређивања, рецимо, бомбардовањем? Да ли је фин стандард монопол једних, да ли коришћење имовине других народа или људи није крађа ако то чине изузетни, макар по својој лепоти⁶⁰ (нпр. Олбрајт, Солана...).

Зашто се редукује тема истраживања и у оквиру елемената равноправности полова? Зашто се не истражи квантум равноправности полова на функцији генералног секретара УН, на функцији председника Србије, Русије или САД? Колико је једног гендера добило Нобелову награду, а колико их је на листи највећих капиталиста: од Сороса до Ротшилда? Колико је жена било на функцији декана правних факултета, а колико их је на спомен плочи студената права који су народни хероји током НОБ-а?⁶¹

⁵⁹ О занимљивим димензијама равноправности ван оптике полова говори податак да премијер Енглеске Б. Џонсон не жели да се након Брежита продужава вазалство, вид. *Данас*, 17.12.2019. Слична атрибуција дискриминације постоји и у нашем поднебљу где је приликом реформе правосуђа 20 судија умрло, М. Дерикоњић, *Политика*, 17.12.2019. Неуспела реформа правосуђа је коштала 11 милијарди динара, каже мин. правде, вид. *Политика*, 2.1.2019. Чекамо реакцију надлежних.

⁶⁰ Лепота је етичка, а не естетска категорија. А тек кад није ни по једном основу, кад је ништа. О крвавој демократији у Боливији, о литијуму који уместо нафте инспирише хуманитарне конквистадоре, вид. Ф. Родић, „Литијумски пуч“, *Печат* 595/2019, 30–33.

⁶¹ Само 5 % улица у Београду носи женска имена. А онда се у тексту недоследно користи термин за прву жену *пилота*, (*можда пилоткињу или пилотицу*) и прву адвокатицу, вид. *Политика*, 18.9.2019.

Истина није селекција чињеница и пригодних тема. Ваља чинити колико се може. Ако није могуће променити историјску чињеницу, могуће је обогатити контекст подсећањем, у адекватном стилу, на жене које су оплемениле историју Србије. На пример, подсетником о Јефимији, Милунки Савић, Исидори Секулић, Марији Бурсаћ, Саши Божовић која је написала *Теби моја Долорес...* Само треба бити вредан и талентован. И смислена оригиналност је врлина: не ваља само, као профитабилни алтруиста, по-

Доминација, а и искључивост, третирања равноправности само полова, је негована цитадела која је опозиција смислу и истини и племенитости. Цитаделе, како приказује филм Никите Михалкова, се руше саме од себе и кад се слуша Вагнер. Истина увек побеђује, одувек. Није иста оцена племенитости за Деметру, мајку Полисерфоне, и за Клитемнестру, мајку Орестову. Дакле, не само равноправност полова, него и равноправност унутар пола. Тачније, нецензурисана тема равноправности свих и у свему.⁶² Осим равноправности и свих других врлина са јачом етичком енергијом.

За опстанак неке идеје, врло важан јесте и начин интерпретације и примене кроз неуморну, безпаузну тачност, доследност и врлину. Сваки умор, пауза од врлине, свака недоследна примена чини аутосубверзију саме племените идеје. Ми идеју равноправности читамо као равноправност, без жеље за апотеозом доминације. Монизам сваке врсте је деструктиван. Рецимо, занимљиво је да се законски назив кривичног дела и породичноправног деликта насиље у породице тако и примењује према свим жртвама и заштићеним субјектима. Ниједно кривично дело, без обзира на квантум жртви, не може да буде третирано и редефинисано. Нема кривичног дела убиства смеђокосих, особа зреле животне доби, леворуких, навијача Спартака... Нема ни елементарно ваљаног реаговања ако се ћути када је жртва неко ко не спада у овај доминантни профил. Примери реаговања позера врлине су већ петрифицирани. Рецимо, у чему је патријархалност код тзв. вршњачког насиља кад се туку две девојчице или када у царству *врлине* дође до масовних и хроничних убистава по школама?

Појам насиља у породици мора да буде примењен у целини законске формулације, без багателисања неке форме насиља (рецимо, психичког насиља, ограничења слободе комуникације...) код судских одлука. Можда је могуће правно квалификовати и изјаву једног родитеља-мултиме-

ступати по директиви. Слобода мишљења и делања је лепша од грантовског/финансираног хуманизма, од симулираног моралног пријапизма (занимљив оксиморон: дисфункционални морални пријапизам), како би рекао један аутор за глуму хуманиста на „марксистичкој“, профитној основи.

⁶² Сваки детаљ неравноправности заслужује племенити ангажман. Рецимо, у Љубљани сам видео да постоји и неравноправност особа са посебним потребама (како се већ коректно то каже): лица која не могу да ходају су неравноправна јер једно лице има колиџа на електрични погон а друго лице колиџа на свој мануелни погон. И лица у оквиру ЛГБТ су неравноправна, јер се форсира брак између особа истог пола, а о браку особа која су бисексуална се не говори. Тиме би се брак реформисао не само по потпуној структури, већ и по броју субјеката брака. Верујемо да има и специфичнијих инклинација, а тиме и за нелимитирано поље реформисања брака аргументом равноправности – од полигамије до омнигамије (путена конфедерација са више од седам љубавника), вид. *Горопадни ерос, огледи о еротизму*, приредио Милан Комненић, Београд 1981, 383, 21)...

дијалног уметника да код избора школе дете се, без његовог изјашњења, хетерономно дефинише као припадник једне, своје, националности...⁶³

Не може бити елементарно научног реаговања ако се једна околност неравноправности критикује, а друга околност неравноправности хвали (рецимо, за критику је ако мушкарац има виши просек плате, а за похвалу кад је жена финансијски лидер...). Чињеница да мајка има посебна својства и значај за дете не сме да буде једина околност код примене законски полно неутралне формулације код одлуке суда ко ће од родитеља да врши самостално родитељско право. Не може патријархалност прећутно да се прихвата ако ту постоји неки интерес: рецимо, лице које (у)чини кривична дела назива се криминалцем, а гендерска реформација/палатализација не постоји када то исто уради немушкарац.⁶⁴ О вечитој непреклузивној мудрости још једно подсећање на Библију: о суђењу независном од тога да ли је неко богат или сиромашан.

Селекција⁶⁵ оквира, метода, тема, чињеница није пут до истине. Хегел је говорио да је и пут до истине – истина. Ова неслучајна мањкавост концепта који храмље није кохерентна и није претпоставка нити има амбицију и капацитет да буде савезник врлине истине. Лаж је опозиција истине. Пропаганда

⁶³ Према наводима у новинама, који нису, наравно, судски верификована истина, постоје примери за психичко насиље које чине и жена. На пример, позната мултимедијална особа је свом некадашњем партнеру претила силовањем у затвору, упоредила га са Хитлером, (вид. *Курир*, 25.10.2019). Хрватски психијатар је оценио лицемерним коментарисање судских неправоснажних одлука од стране медијских посвудуша и тзв. славних јавних особа (вид. *Курир*, 25.10. и 30.11.2019). О ендемској *нацитолеранцији* која је присутна у изјавама сестре знамените мултимедијалне умјетнице која не може опростити да је члан обитељи Србин (вид. Удала се за Србина, а то ми Хрвати не праштамо, *Информер*, 27.11.2019).

⁶⁴ Посебно је опасно, аутокарикатурално када се не разликује ментална неразгибаност, савез беде морала и памети: О квалитету савезника, о З. Бжежинском и бин Ладену у Авганистану 1981. године, вид. Ф. Родић, „Абу Бакир ел Багдади, Смрт на крају тунела“, *Печат* 592/2019, 34 и 36. Или када се привид неравноправности рекламира као истина. Рецимо, позиција жене у религији се може различито тумачити: читава историја је један корак: од ка Рају. А читав тај корак је у режији жене: од Еве која је на почетку овог корака до Богородице која је родила Спасиоца.

⁶⁵ О равноправности–неосетљивости на своје квалификативе других (косовојесрбијаше, они који влажно сањају, који су хронично дисфункционалне мушкости уз друге примере сексуализованог језика у тзв. политичко анализи) и хиперсензитивности за узвратну атрибуцију (антисрпског југословенског шовинисту, србофоба, усташоида, петоколонаша...), о паткоговору из Орвелове књиге 1984, блебетавом монотону, о критици српског национализма и слепилу према земљи која је планету прогласила за свој национални интерес, која има ван САД 823 војних база, о бизнису Дик Чејнија у обнови Ирака, о бизнису Кларка и Медлин на КиМ, о Бајдену и гасу у Украјини, о карикатуралности самопроглашеног левичара (Милорад Екмечић је писао да је антифашизам – фашизам – С. П.) ... вид. С. Антонић, „Кишјухас као натчовек-кретах у рату против ‘српског национализма’ и неолиберал под маском левичара“, *Нова српска политичка мисао*, 27.11.2019.

тзв. коректности која се постиже анестезијом безпаузне ужежености моралног промишљања није нити може бити у савезу са истинољубљем⁶⁶ и слободоумљем, слободом казивања властитог мишљења које није условљено донацијама (донација нимало не дефинише финални став аутора). Демонкратура, социјални инжењеринг, како говори Н. Чомски, се штити лако приметном нетолеранцијом тзв. јавности која је ексклузивно право изузетних коју ту титулу добијају од себе самих.⁶⁷ Атрибуција Олимпијаца, становника Олимпа, који су из себе самих рађали децу (Зевс Атину, а Хера Тифона).⁶⁸

И супстанцијалност сваке мисли/идеје а и њено тумачење⁶⁹ никада, историјско искуство и будућност о томе сведочи, никад нема сиромаштво монизма. Рецимо, у Породичном праву постоје тзв. полно неутралне норме које само у рђавој интерпретацији у судској пракси има гендерско тј. полно искључиво или доминантно финале. Рецимо, установе вршења родитељског права након престанка брака, означавање титулара, осим детета, права становања, промена презимена приликом закључења брака, питање жртве код насиља у породици, жртве сексуалног узнемиравања, споразумног одређивања личног имена детета...⁷⁰

⁶⁶ О превалирању користи над истином, вид. Р. Етински, „Лојзиду и Банковић: Супротна тумачења члана 1 Европске конвенције о људским правима и универзалне вредности“, *Зборник радова Право и вриједности*, Источно Сарајево 2019. О старој западној традицији атрибуција суда у судском спору Њутна и Лајбница, који је „привидно независан/објективан и истинољубив, суд који је симулант неутралности/објективности, суд западног идејног тоталитаризма, суд гносеолошког и когнитивног догматизма“..., вид. Ж. Симић, *Медитације над Лајбницом*, Београд 2016, 55–69.

⁶⁷ Пауза или умањени степен екстремизма писца који раби реч Себастијан – врло се нетолерантно третира у коментару *читатеља*, што би се рекло у новомовору ПЗ у Србији, дневног листа чији буџет је занимљиво (не)завистан од читатељки и читатеља. Лист који има занимљив број нетачних, лажних информација по таргетираном појединцу, што представља врло вредно морално одличје. Лист који вести из јуначке Републике Српске објављује у рубрици вести из иностранства. Лист који љуби плеоназам да страна агенција гостује у својој/њиховој новинској кући...

⁶⁸ Вид. Д. Срејовић, А. Цермановић, *Речник грчке и римске митологије*, Српска књижевна задруга, Београд 2004, 422.

⁶⁹ Неталентоване *тумачитељке* равноправности биле би врло незадовољне ставом Славице Батос-животне сапутнице Љубе Поповића која каже да су жене на његовим платнима приказане или као еманације или као жртве зла, ероса у распадању, вид. Б. Јотић, *Како настају слике*, Печат 596/2019, 63–64.

⁷⁰ Историја религије/хришћанства показује да мајка некада одреди име детету. Највећи човек рођен од жене, свети Јован, је дуго чекан од његових родитеља оца Захарија и мајке Јелисавете, иначе, тетке Исусове мајке. Јелисавета је детету одредила име Јоханан – Јахве је милостив. А у свом пророштву, Свети Јован је саветовао да се милост Божија добија тако да *ко има две хаљине једну да оном који нема ниједну, а онај ко има доста хране, нека подари ономе ко нема ни мало*. Типично за ово време где богати постају богатији, а...

У ова времена, занимљиво је истражити квантум појаве да кад родитељи говоре у медијима о некој породичној околности, то чини портпаролка.

За анализу са аспекта равноправности полова кандидујемо још једну, спортску, чињеницу: због понашања навијача Фенербахчеа⁷¹ (сигурни смо да је било навијача и навијачица), казна је да је улаз на следећој утакмици дозвољен само женама и деци до 12 година живота. Најпре питање о делинквентном гендеру: да ли је утврђено да је само мушки гендер аутор насиља или је било и делинквентица? Верујемо да акутно стање демократије дозвољава и питање да ли је у овом случају казна спроведена по референтности полног или гендерског критеријума? Како се у овом случају понашати на улазу у стадион према амбисексуалним особама које имају карактеристике оба пола? Следеће питање, надамо се дозвољено и без кажњавања оног који пита, је да ли је дозвољена колективна полна/гендерска казна? По овој колективној стигматизацији (персоналне, полне или трибалне), ни апостоли ни члан главног одбора напредних демократа не би могли бити *назочни навијачи*, што би рекли... И још једно питање: да ли, за овај фудбалски случај, у корпус полно/гендерских осуђеника, учитава необорива претпоставка или фикција, да је неженски, мушки колективитет потенцијално изгреднички, док је женски колективитет непорециво неизгреднички, неделинквентан? Има ли делинквенткиња/криминалкиња/екстремисткиња у животу, иако их нема у науци/у језику/код профитабилних хуманиста? Има ли жена с ону страну закона? Има ли неког из женског колективитета у затвору или неоткривених/неосуђених путница ка тој правној дестинацији? Да ли неко зна пример да је за женску особу која је таквог (не)правног портрета употребљен термин делинквентица или криминалкиња или извршитељка кривичног дела или екстремисткиња? Ако има психолошкиња, боркиња, судија ... треба да постоји, у духу збиљске равноправности, и овај термин за жену противправног чињења. Зашто нема? Ко је одговоран за ову врсту неравноправности/дискриминације. Можда *селектори-селекторке-тренерке* равноправности?

Од користи за практичну димензију наше теме је и Закон о забрани дискриминације.⁷²

⁷¹ И *деци* је су исто прошле: АБА лига је казнила Црвену звезду због инцидента у истој утакмици финала против Будућности: црвено-бели су кажњени са 35.000 евра, две утакмице без публике (изузимајући ВИП ложу и свечану ложу – социјална дискриминација) и три меча које ће у дворани моћи да прате само деца до 14 година и жене, вид. *Спортски журнал*, 26.4.2019. Занимљива је разлика у трибалном контексту: надлежни сматрају да се статус опасног навијача у Србији добија са 14 година, а у Турској две године раније. Занимљива је неказана аргументација за ову претпоставку, нејасна као критеријум за подобност малолетног гледаоца неког филма.

⁷² Закон о забрани дискриминације, „Службени гласник РС“, бр. 22/09. Овај закон у члану 6 дефинише непосредну дискриминацију (стављање у неповољан положај...), а у члану 7 посредну дискриминацију (привид једнаког поступања). Занимљива је и дискриминација из члана 15 пред органима јавне власти (на пример, писање једне националне

Рђавост идеје равноправности полова у тренутној интерпретацији (та фаза *тренутности* траје деценијама и не примећујемо наум напуштања тог болесног редуccionизма сазнавања) је њена сведеност на квантитативни аспект. Приговори су врло једноставни и неодбрањиви. Та опседнутост квантификацијом⁷³ је бесмислена, вулгаризована материјализација. Некада може да буде и (х)уморна.⁷⁴ Да ли је све мерљиво и какве су поуке и ползе резултата истраживања? Да ли мерити са овог гендерског/полног аспекта и социјалне факте о броју судија (више од половине су жене судије, броју уписаних на мастеру и докторским студијама, пролазности на испиту, проценат рекламирања производа за потрошњу једног пола, да ли у ТВ програмима моде доминирају производи за један пол, број рударкиња/рударица, васпитача/ица, рударкиња, просека дужине живота...)? Колико има смисла констатација да је знатно мањи наградни фонд за тенисерке (вероватно је примењен критеријум пола, а било би занимљиво применити критеријум гендера) или приговор да је малобројнија публика и плата код фудбалерки него фудбалера. Да ли је добро укинути у спорту гетоизацију жена кроз женска такмичења? Ова гетоизација је укинута у образовању, бизнису... Да ли је сенка равноправности, субверзија равноправности грађана/ки ако се захтева обавезни, гарантовани квантум жена (по полном или гендерском принципу) у политичким телима?⁷⁵ Да ли ту логику применити и код гарантованог квантума за дипломе, да ли равноправност постоји и

припадности малим, а друге великим словом у судском поступку пред Врховним судом у граду на Дунаву). Пример непосредне дискриминације је случај *Moser* (дискриминација јавних службеника на основу политичких/комунистичких уверења у Немачкој), а раније и случај Пикасо (молба за стицање француског држављанства је одбијена због *његових екстремистичких идеја које теже комунизму* – С. П.) Пример посредне дискриминације је када се ради избегавања запошљавања радника мексичког или азијског порекла на бензинским пумпама у САД као услов запослења тражила минимална висина за рад, вид. Б. Лубарда, *Европско радно право*, Подгорица 2004, 236 и 237. О примени равноправности на највишем нивоу: подаци откривају и јаз између полова по висини плата у BBC, али и расну односно националну дискриминацију, преноси AP. Две трећине најплаћенијих водитеља су мушкарци, најплаћенији водитељи су махом белци, а ниједна звезда мањинске националности није плаћена више од 300.000 фунти годишње, вид. „Плате у Би-Би-Си-ју и јавно, разлике по полу, националности...“, *Политика*, 19. јул 2017.

⁷³ Оваква редукована и вулгаризована интерпретација равноправности је безполезна. Квалитативни, метафизички аспект суштинске емоције/љубави је ван поља истраживања, а врло је важна (2/3 млад(х)их има психопатолошке последице услед љубавне трауме), вид. З. Миливојевић, *Формуле љубави*, Нови Сад 2009, 19.

⁷⁴ Као студент сећам се концерта господина и дивног уметника Арсена Дедића, који је у маниру свог господског хумора говорио да своју девојку ове године воли 17 % више него прошле године када су остварили рекордни број ноћења (полисемична синтагма из туристичког и љубавног арга).

⁷⁵ Опширније, вид. С. И. Панов, „Гендерско васпитање/родна сензитивност: редифиниција демократије и ет(н)ички идентитет“, *Српска политичка мисао* 1/2013, 29–56.

између тржишне позиције мушких и женских фризера? Када ће се равноправност тумачити и у својој суптилнијој, духовно-емотивној, димензији. Рецимо, као илустрацију за ново поље истраживања наводимо лирику.⁷⁶ О тој „љуљашки ништавила“ неком другом приликом.

О судбини погрешне примене, у савезу наума, дизајниране/пројектоване селекције чињеница или рђавог талента и морала, могуће финале идеје равноправности је и адикција: зависност од лека. Некада добар лек, у наведеном контексту, може бити савезник болести (наркоманске финансијске) зависности. Писали смо о лекарима који не лече, већ шире болест. А постоје и лекари који се разболе од свог лека. Свеједно што не признају ту чињеницу.

Дијалектика у својој неизбежности и сталности важи и за садржину идеје/норме, а и за њену интерпретацију. Поврх тога, морална несавршеност човека увећава ту дијалектику и када њена иманентност изостане у неком трену историје. О несталности/инволуцији мишљења народа говори и податак да је у недељу народ славио Христа, а у среду тражио његово распеће.⁷⁷ И овај аспект показује тачност наше мисли да је свака врлина/истина недемократског, већ аристократског порекла.⁷⁸

Селективни зли хуманисти се баве суштинским питањима, а ћуте о свему важном, па и о животима бањалучких беба које су умрле због оваквих хуманиста, домаћих и страних. Заправо, у оба случаја страних. Бебе које су родиле Душанка, Живка, Фатима. Жељка, Зилха, Сафета, Нађа, Драгослава, Милена, Драгица, Мајда, Грозда. Беба Слађана је живела до своје 13. године, а Марко је болестан. У чему је њихова кривица? Јер им је за живот требао кисеоник. Зашто антифашисти који су фашисти, како тачно вели академик Екмечић, ћуте о томе? Зато што су тако фини или им нико не плаћа за те теме? Да ли је ово једина неправда?

Равноправност гендера или равноправност свих?

Да ли је тумачење равноправности од етаблираног оркестра половних Ришељеа идентитетски преображај светлости или долозно сенче-

⁷⁶ Рецимо, елегична/смртоносна патња у стиховима В. Висоцког „Полчаса до напади...“ или у песми *Когда мы были на войне* или преображај нашег фолклора са елементима неравноправности (нпр. стих о жељи да се рађају само мушка дечица (песма „*Весели се кућни домаћине*“) или мушком „мераку/ленствовању“ док жена ради (у песми „*Што ми је мерак пољак да биднам*“) или о доминацији жене (у песми „*Надждјева се момче и девојче*“)...

⁷⁷ Алексеј Варламов, „Тамна страна душе“, *Спутњик*, 24.10.2018. И појединци су парадоксално нестални. Распућин је вече проводио у пићу..., а ујутру је био на молитви.

⁷⁸ Неважно је колико њих нешто каже, већ, историјско искуство, показује да је појединац у ближем сродству са истином. Није народ на референдуму констатовао тачност хелиоцентричног система, већ Коперник и Галилеј. И Марко Ефески се једини успротивио фирентинској папинској унији, спасивши узвишеност православља.

ње свет(л)ости или освит мрака или вечити мрак или мрак без освита или неинтелигентна Тартифовски злобна култура мрака?

Језиком сликарства: у овој фази (не)разумевања суштине, равноправност у официјелној интерпретацији се може упоредити са начелима фовизма: (навијачка, пристрасна) жестина боја, деформација⁷⁹ фигура (и суштине) и интенционална одсутност линеарне перспективе (намерна редукција, сиромашење димензија).⁸⁰

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Свети Јован Лествичник, *Лествица*, Хиландар 2003;
2. Свети Владика Николај, *Касијана, Наука о Хришћанском поимању љубави*, Духовни луг, Крагујевац 2017;
3. Свети Макарије Велики, *Духовне беседе*, Београд–Нови Сад 2010;
4. Викторович Троицки, Сергије, *Црквено право*, Београд 2011;
5. Јеротић, Владета, *Духовни разговори*, Београд 2004;
6. Симић, Жељко, *Преображаји тоталитарне свести, пролегомена за социологију сазнања*, Културно-просветна заједница Београда, Београд 2006;
7. Симић, Жељко, *Медитације над Лајбницом*, Београд 2016;
8. Милошевић, Никола, *Антрополошки есеји*, Београд 1964;
9. Антонић, Слободан, „Кишјухас као натчовек-крстах у рату против „српског национализма“ и неолиберал под маском левичара“, *Нова српска политичка мисао* 27.11. 2019;
10. Миливојевић, Зоран, *Формуле љубави*, Нови Сад 2009;
11. Јеврејин, Лав, *Дијалози о љубави*, Београд 2008;
12. Н. W. Janson, *Istorija slikarstva – od pećinskog do apstraktnog*, Nolit, Beograd 1973;
13. Срејовић, Драгослав, Цермановић, Александрина, *Речник грчке и римске митологије*, Српска књижевна задруга, Београд 2004;
14. Варламов, Алексеј, „Тамна страна душе“, *Спутњик* 24.10.2018;
15. *Горопадни ерос, огледи о еротизму*, приредио Милан Комненић, Београд 1981;

⁷⁹ Н. W. Janson, *Istorija slikarstva – od pećinskog do apstraktnog*, Nolit, Beograd 1973, 272 и даље.

⁸⁰ О Матису: Неважност модела или форме коју преображава пиктурална композиција; О Пикасовој слици Госпојице из Авињона која личи *бојно поље пуно поламљеног стакла*, *Ibid.*, 277... Ван ове метафоричне подобности, у суштини Пикасо није пример егоизма: био је фреквентни *практикант* љубави која поништава себичност; Пикасо је добио два совјетска ордена; бесплатно, тј. за боце вина, нацртао је постер за филм „Неретва“...

16. Перелман, Хаим, *Право, морал, филозофија*, Београд 1983;
17. Чавошки, Коста, *Право као умеће слободе*, Београд;
18. Етински, Родољуб, „Еволутивно тумачење међународних уговора“, *Зборник сажетака Право, традиција и промјене*, Источно Сарајево 2019;
19. Етински, Родољуб, „Лојзиду и Банковић, Супротна тумачења члана 1 Европске конвенције о људским правима и универзалне вредности“, *Зборник радова Право и вриједности*, Источно Сарајево 2019;
20. Лубарда, Бранко, *Европско радно право*, Подгорица 2004;
21. Енгелс, Фридрих, Маркс, Карл, *Света породица*, Београд 1964;
22. Хабермас, Јурген, „Дијалектика грађанске јавности и Спознаја и интерес“, *Марксистичка филозофија 20. века* (прир. П. Враницки), Београд 1980;
23. Лефевр, Хенри, „Тотални човек“, *Марксистичка филозофија 20. века* (прир. П. Враницки), Београд 1980;
24. Кангра, Милан, *Етика или револуција – прилог самоосвјешћивања комунистичке револуције*, Београд 1983;
25. Марковић, Михаило, *Хуманизам и дијалектика*, Просвета, Београд;
26. Панов, Слободан, *Право на родитељство*, Београд 1998;
27. Панов И., Слободан, *Духовни и световни брак у Србији*, Београд 2013;
28. Панов И., Слободан, „Гендерско васпитање/родна сензитивност: редифиниција демократије и ет(н)ички идентитет“, *Српска политичка мисао* 1/2013;
29. Панов И., Слободан, „Концепт заштите од насиља у породици – деманти смисла“, *Зборник радова „Двадесет година Дејтонског мировног споразума“*, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно сарајево 2015;
30. Панов И., Слободан, „Развод брака: правно-социолошки профил у Европи и Србији“, *Идентитетски преображај Србије, прилози Пројекту 2017, колективна монографија* (ур. Р. Васић, Б. Чучковић), Београд 2018;
31. Панов И., Слободан, „Породични закони Црне Горе и Србије: скица компаративне анализе“, *STUDIA IURIDICA MONTENEGRINA* 2/2019;
32. Панов И., Слободан, *Породично право*, десето издање, Београд 2019.

Full Professor Slobodan Panov, LL.D.

Faculty of Law, University in Belgrade

**LAW, TRADITION AND CHANGES – GENDER
EQUALITY: PRACTICAL DIMENSION OF IDENTITY
TRANSFORMATION OF SERBIA**

Summary

This paper discusses the dialectic as a permanent feature of life and the rights, the religious meaning of the term, change of identity and frequent historical experience of legal involution. The author also analyzes examples of interpretation and application of equality. The reduction of aspects of the analysis of equality between genders is noted as well as absence of gender analysis in the context of gender: the equality of people and nations.

Key words: *Gender equality; Conservative-modern.*